

“Hoe houden wij de aandacht voor water vast?”

‘Nederland leeft met water’, een zin die de werkelijkheid van alledag aangeeft. Voor Nederlanders die al vele generaties hier wonen, een vertrouwd begrip. ‘Nederland leeft met water’ is het motto waaronder het Nationaal Bestuursakkoord Water, gesloten door alle bestuurlijke geledingen die Nederland kent, wordt uitgevoerd. In het blad De Water, een uitgave van het directoraat-generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat, kunt u lezen wat er zoal gebeurt. Dit voorjaar kwam in De Water een nieuwe naam naar voren. Die van Annemieke Nijhof, per 11 februari op het ministerie van Verkeer en Waterstaat aangesteld als directeur-generaal Water. Opvolgster van Mark Dierckx. Aanleiding voor een nadere kennismaking met deze hoogste ambtenaar in waterbeherend Nederland, de eerste adviseur ook van staatssecretaris Tineke Huizinga.

Hoe gaat u zo meteen het rapport van de Deltacommissie hanteren?

“Het ministerie van Verkeer en Waterstaat is ontzettend blij met deze commissie onder leiding van Cees Veerman. Uit de vele contacten die er steeds geweest zijn, weten we hoe hard deze commissie werkt, met hoeveel motivatie, inzet en deskundigheid. Hoe Veerman de problematiek vanuit zijn brede maatschappelijke samenhang heeft aangepakt. We zien het verschijnen van het rapport begin september dan ook als een uniek moment. Het rapport is niet zo maar een advies, zoals er zoveel verschijnen. Het is een advies, zoals je er maar één in meerdere decennia krijgt. De staatssecretaris heeft ook met de minister-president en haar meest betrokken collega’s geregeld dat de behandeling van het rapport een kabinetsbrede aangelegenheid wordt. Dat er niet alleen vanuit het waterdomein gereageerd wordt, maar dat we er samen de schouders onder gaan zetten.”

In de commissie ontbraken vertegenwoordigers vanuit het waterbeheer.

“De garantie voor de kwaliteit van het advies van de commissie ligt niet in zijn samenstelling, maar in zijn werkwijze. De commissie is overal te rade gegaan, over kennisvragen, uitvoeringsvragen, de historische ontwikkeling, etc. Op vele momenten vond ruggespraak plaats met ervaringsdeskundigen, ook met het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het ministerie is ook betrokken bij het toetsen van de uitvoerbaarheid van de adviezen. Ik ben ervan overtuigd dat die geen luchtfitserij zijn. De grote vraag wordt nu: is het mogelijk om maatregelen te nemen zonder dat er een ramp is geweest? Dat is bestuurlijk gezien de grootste uitdaging.”

“Nederland heeft een historie van rampen, die de aanleiding vormden tot maatregelen: op watergebied de dijkdoorbraken in 1916

en in 1953 én de grote rivierafvoeren in 1993 en 1995, op milieugebied de bodemverontreiniging bij Lekkerkerk en daarnaast nog de vuurwerkramp in Enschede en de cafébrand in Volendam. Het is heel spannend of het ditmaal zonder ramp gaat lukken. De verandering van het klimaat is voor alle mensen voelbaar. Kinderen horen op school veel meer over water dan wij vroeger. Bedrijven profileren zich met energiebesparing en milieubewust handelen. Ik heb dus goede hoop dat we erin slagen dit onderwerp op de politieke agenda te houden. We hebben de tijd, we kunnen de zaken geleidelijk aanpakken en hoeven geen paniekvoetbal te spelen. Het is ook nodig dat alleen de huidige belastingbetaler de kosten opbrengt.”

Hoe kijkt u aan tegen de financiering?

“Daar kun je verschillende verhalen over vertellen. De financiering van de huidige bescherming tegen overstromingen is goed geregeld. Het op hoogte brengen van de rivierdijken loopt. Voor de uitvoering van de eerste fase van ‘Ruimte voor de Rivier’ is geld op de begroting aanwezig. Met een goed verhaal kun je de financiering regelen, leert ons de recente geschiedenis. Zeker als je ziet om welk geïnvesteerd vermogen het hier gaat en om hoeveel mensen, moet dat geen punt zijn. Maar als je de tijdschaal wat groter neemt, zie je dat in de jaren 50 de dijken niet op orde waren. Dan leer je dat je zomaar door allerlei gebeurtenissen in een andere prioriteitsstelling kunt komen. De uitdaging wordt nu dus om structureel investeringen in veiligheid zeker te stellen. Hoe dat moet, daar studeren wij nu op. Dat zal een vorm van sparen zijn, van de vorming van een specifiek fonds of voeding van het huidige infrafonds. Sparen voor een veilige toekomst van onze kinderen en kleinkinderen hoort nu op de agenda. Hier moeten vooral de politici een standpunt over vormen.”

Wat deed u voordat u DG Water werd?

“Ik ben in 1966 geboren in Baarn. Van 1984 tot 1990 studeerde ik in Enschede chemische technologie. Mijn eerste baan was bij Tauw in Deventer. Ik was daar adviseur bodemsanering. Ik ben hoofd van de afdeling Water en Ruimtelijke Ordening geworden. In 1998 heb ik bewust de stap naar de overheid gemaakt. Ik vond de overheid niet alert genoeg, niet voldoende in staat om met zijn beleid de noden, de wensen en ook mogelijkheden van de praktijk te volgen. In de uitvoeringspraktijk bij de bodemsanering belette het beleid ons om de meest geëigende technieken toe te passen. Mijn eerste baan was bij de directie Wetenschapsbeleid van het ministerie van OCW. Ik was daar betrokken bij het samenbrengen van verschillende Delftse instituten in Delft Cluster, de bakermat voor het huidige Deltares. Na één jaar ben ik overgestapt naar VROM, waar ik hoofd Toekomstverkenningen en Evaluatiebeleid werd. Dat onderdeel viel toen onder DG Ruimte van het ministerie. Deze afdeling is opgenomen in het nieuw gevormde Ruimtelijk PlanBureau. De meeste medewerkers zijn daarheen verhuisd, maar ik ben in de Haagse arena gebleven. Ik vond mijzelf nog geen goede ambtenaar. Van 2003 tot 2005 was ik plaatsvervangend directeur van de directie Externe Veiligheid van het ministerie, vooral betrokken bij het opvangen van de naweën van de vuurwerkramp in Enschede.”

Wat is voor u een goede ambtenaar?

“Werken bij een adviesbureau als Tauw vind ik een goede leerschool. Je bent gedwongen vragen snel scherp te krijgen. Je moet goed weten wat je moet doen en hoeveel tijd en geld dat kost. Als je verkeerd begroot, heb je altijd een probleem. Je moet je opdrachtgever vertellen dat hij meer moet betalen, je baas dat hij verlies lijdt op jouw project of je partner dat je de weekenden door moet werken. Bij de overheid ontbreekt aandacht voor dit soort aspecten. Daar bestaat bovendien een impliciete hiërarchie tussen beleid en uitvoering. Niets is zo frustrerend voor de praktijk als beleid wat niet uitvoerbaar is. Er worden onjuiste keuzes gemaakt en de creativiteit die in de haarvaten van uitvoering en beheer aanwezig is, wordt niet benut.”

Bij Verkeer en Waterstaat zijn beleid en beheer juist verder uit elkaar geplaatst.

“Ja, dat is zo. Maar ik zie het als een golfbeweging waarin je nu weer behoefte aan toenadering ziet tussen het ministerie als beleidsorgaan en Rijkswaterstaat als agentschap. Uiteindelijk vallen beide onder één minister. Ook zie ik een intensivering van de relatie met de waterschappen.”

“In mei 2005 ben ik raadsadviseur bij het ministerie van Algemene Zaken geworden. Ik was daar secretaris van de Raad voor Ruimtelijke Ordening en Milieu, later de Raad voor een Duurzame Leefomgeving geheten. Dat is één van de onderraden van de ministerraad, waarin alle vraagstukken van onze leefomgeving behandeld worden voor ze in de ministerraad komen. Daar maakte je mee hoe de politieke besluitvorming werkt, hoe verschillend ministeries werken en de relatie

politiek-media functioneert. Daar kreeg je een zesde zintuig voor wat ophef in de actualiteit geeft, wat de samenleving belangrijk vindt. Toen de functie van DG Water vrijkwam, wilde ik die kans niet laten lopen. Ik ben hier ontzettend blij mee. Ik vind water echt een publieke zaak. Het is een gebied met gedreven en bewogen ambtenaren. Bovendien een onderwerp waar een nieuwe impuls aan de orde is. Ik ben ook trots op hoe Nederland leeft met water. Als kind heb ik alleen maar de plezierige kant ervan ervaren: zwemmen, schaatsen, zeilen. Nu heb ik ook de dreigende kant, de verwoestende kracht van water leren zien. Maar beide roepen pure passie en saamhorigheid op, het polderen in de positieve zin van het woord.”

“Als ambtenaar heb ik er veel plezier in om onze staatssecretaris zo goed mogelijk te bedienen. De politiek is de baas. Maar dat ‘baas zijn’ spitst zich toe op het begin en het einde van een zaak. Daartussen heeft de ambtenaar zijn eigen verantwoordelijkheid. Daar moet hij/zij zijn/haar vakkennis inbrengen, goed adviseren, tegenspel bieden, de moed opbrengen om binnenskamers tegen te spreken. Dan krijg je een betrouwbare overheid, dan steun je de politiek echt.”

Annemieke Nijhof

Hoe verloopt de voortgang van 'Ruimte voor de Rivier'?

“Prima, het is een fantastisch programma. Binnenkort zijn verdere besluiten over de uitvoering te verwachten. Het plan Noordwaard is al in uitvoering. In vele regio's vindt nog overleg plaats over 'betere' voorstellen: voorstellen die binnen het kader van doelstelling en geld meer voordelen in de regio zouden bieden. De discussies zijn intensief. Het doorvoeren van veranderingen in de ruimte, zoals dijkverlegging of het vernatten van gebieden, blijkt nog weerbarstiger te zijn dan het alleen maar versterken van dijken. Het is tegelijk een punt ter lering, want in de toekomst zullen er steeds meer transitie in de ruimte voorkomen. Bij de huidige bodemdaling en de verwachte zeespiegelrijzing houdt Nederland niet alle droogmakerijen uit het verleden droog.”

Heeft het ministerie aandacht voor het gebrek aan waterstudenten?

“Het onderwerp heeft zelfs de aandacht van het kabinet. Het staat op de maatschappelijke innovatieagenda. Persoonlijk zeg ik: een duurzame overheid ben jezelf. Zelf ben je ambassadeur van het watervak. Ik

wil ernaar toe dat elke medewerker van DG Water één keer per jaar een school bezoekt. De medewerkers van Rijkswaterstaat en de waterschappen kunnen hetzelfde doen. Dan krijg je verbinding tussen onze passie en jonge mensen. Zo kunnen zij dit vak ontdekken. Dat kan ook door het aanbieden van meer werkervaringplekken, stagemogelijkheden, etc. In de grote steden zullen we er aandacht aan moeten besteden dat de 'nieuwe' Nederlanders niet onze traditionele verbondenheid met water hebben. Dat bij hen de zorg voor het water, het omgaan met water, niet in de genen zit zoals bij ons.”

De politiek vraagt regelmatig om verdere integratie in de waterketen.

“Met de samenvoeging van kwaliteit en kwantiteit in het integraal waterbeheer hebben we een belangrijke stap voorwaarts gedaan. Vraag is nu of verdere integratie in de waterketen belangrijker is dan integratie met het omgevingsbeleid, de ruimtelijke ordening, het natuurbeheer, de gebiedsprocessen. Ik betwijfel dat. Je moet ook niet integreren om het integreren. Het moet leiden tot verbetering of tot minder wrijvingsverlies. Bovendien zit je met het fenomeen dat hoe complexer je iets maakt, hoe minder mensen het geheel nog kunnen overzien. Het 'betere'

“Onvoldoende kennis van de sterkte van de keringen onacceptabel”

is dan de vijand van het 'goede'. Ik vind het interessant om te volgen wat er bij Waternet gebeurt, maar verder heeft de discussie voor mij vooral een ideologisch karakter.”

Kunnen wij van u nog voorstellen over de organisatie van het waterbeheer verwachten?

“Voorlopig zeker niet. Er is een nieuwe wet die eerst zijn uitwerking moet krijgen. Maar het bestuurlijk landschap zal er zeker weer anders uit gaan zien dan nu met de twaalf provincies en 26 waterschappen. Ook over de verhouding tussen de beheerstaken van Rijkswaterstaat en die van de regionale beheerders kun je praten. Maar daar is geen acute aanleiding voor. Ik zie geen problemen waarvoor je de oplossing in een andere inrichting van de sector moet zoeken.”

“Wat ik wel een probleem vind, is de grip die waterbeheerders hebben op de waterveiligheid. De tweede toetsing van de dijken leverde als resultaat op dat 30 procent van de primaire keringen niet op orde is, als gevolg van achterstallig onderhoud. Van een andere 30 procent van de dijken weten we het niet! Daar ontbreken één of meerdere toetsingsgegevens. Dat vind ik onacceptabel, zowel politiek als maatschappelijk. Daar wil ik eerst met alle betrokkenen en met onze eigen inspectie aan werken. Ik wil niet de geschiedenis ingaan als iemand die te weinig aandacht aan veiligheid besteed heeft. Daar ligt de eerste prioriteit van de staatssecretaris en die van mij.”

Maarten Gast